

26
I. J. W.

DISSERTATIO ACADEMICA

BREVEM EXPOSITIONEM

VOCIS ΚΤΙΣΕΩΣ

Rom. VIII : 19.

EXHIBENS,

QUAM,

INDULTU AMPL. FAC. PHIL. IN ILLUSTRIS
HELICONE AURAIKO,

Sub UMBONE

VIRI MAXIME REVERENDI atque CELEBERRIMI

D:NI ISAACI ROSS,

S. S. L. L. PROFESS. REG. & ORD.

Publico bonorum examini modeste submittit

ISAACUS WALLENIUS, Jos. Fil.

TAVASTIA-FENNO.

IN AUDIT. SUPERIORI DIE XXVII. JUNII,

ANNI MDCCLXI.

H. A. M. S.

Impress. JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

VIRIS Maxime & admodum Reverendis atque Præclarissimis D:nis Doctoribus Magistrisque, S. S. Theol. & Phil. in Reg. Gymn. Borgoënsi

LECTORIBUS DEXTERRIMIS,

Synedrii Ecclesiastici ASSESSORIBUS æquissimis, PATRONIS Promotoribusque meis pia mente jugiter colendis.

Benevolentia Vestra, Patroni & Promotores optimi, quam mihi inde ab illo temporis articulo, quo felix illud ingeniorum morumq. domicilium Borgoënsē mihimet patuit, declaratam voluistis, tanta omnino est, ut hæreat oratio, torpeat lingua, nec verba suppetant, quæ eam pro dignitate prædicent. Cum autem affectum prorsus paternum, quo me amplecti dignati estis, memori pioque revolvam pectore, non possum non germina hæc studiorum prima, quæ non aliis quam Vobis, Patroni & Promotores, debeo, in cippum perpetuæ venerationis & gratitudinis Maxime Reverendis atque Præclarissimis Vestris Nominibus consecrare, humillime contendens ut tenues rudique Minerva adumbratas hæc pagellas, quas ad aras favoris Vestri depono, serena, ut soletis excipiat frontē, nec tam vilitatem muneris quam offerentis pietatem respiciatis, radiosque Vestra benignitatis in clientem venerabundum ulterius et jamnum derivari patiamini. Pro Vestra incolumitate & flore perenni sinceræ ad Summum Moderatorem tendam palmas, futurus, quamdiu Spiritus hos rexerit artus.

Maxime Rever. atque Præclariss. NOM. VESTRORUM

humillimus cultor

ISAACUS WALLENIUS.

VIRO Plurimum Reverendo atque Praclarissimo
D: NO MAG. CHRISTIANO WELIN,

Pastori animarum, quæ Christo in Tyrvis & Kika colliguntur, meritissimo, ut
Patrono & Nutritio propensissimo, ita omni pietate æternum
colendo, suspiciendo,

VIRO Plurimum Reverendo & Praclarissimo
D: NO MAG. NICOLAO MALM,

Ecclesiæ, quæ Deo in Achas congregatur, Pastori Laudatissimo, ut haudita
pridem Nutritio benignissimo, ita Fautori omni honoris affectu
semper venerando.

VIRO Consultissimo
Domino JOSEPHO HORTELL,

Justitiæ vicario Praefecto æquissimo, Consobrino dilectissimo, Fautori omni
honore perpetim prosequendo.

Dum favorem singularem, quo me Patroni & Fautores o-
ptimi, ex eo temporis momento, quo Vobis primum
innotui, amplecti haud dedignati estis, in mentem re-
voco, tot animum subeunt ejusdem indicia, ut ea si recensere
inciperem obruerer certe eorum mole. Et, ut nihil, quod Ve-
stra erga me liberalitati & benevolentia vel ex parte respon-
deat, Vobis P. & fautores offerre valeam, humillime tamen
oro, ut placido adspiciatis vultu chartaseum hocce munuscu-
lum, hebetioris quidem ingenii & balbutientem fortum, animi
tamen gratissimi fidelem interpretem. De cetero ardentissima ad
Supremum Numen, pro Vestra Vestrorumque, omnigena &
diuturna felicitate vota fundere non intermittam. Ero, dum
vixero,

NOMINUM VESTRORUM

cultor humillimus,
ISAACUS WALLENIIUS.

VIRO Plurimum Reverendo atque Praclarissimo,
D^{NO}. JOS. WALLENIO,
Legionis pedestris Tavaştburgensis Past. longe meritissimo,
PARENTI INDULGENTISSIMO.

Exorta est jam fauste rutilans aurora diei, quo mihi, quod diu in votis habui, summam meam erga Te pietatem, in animo hucusque retentam, expromendi datur ansa. Nulli enim post Deum immortalem magis, quam Tibi, Parens Optime, me debere lubens profiteor. Tu memet in theatrum vitæ productum amore vere paterno complexus es, & hinc in-eunte, adolescentia me Apollinis Sacris initiandum curasti. Sa-lus mea Tibi adeo curæ cordique fuit, ut nullis sumptibus, quibus unquam par esse potuisti, peperceris, immo, Tibi po-tius quam mihi deesse volueris. Quid vero pro paternis Tuis in me meritis rependam? Nihil certe suppetit aliud, quam li-neolæ hæ sterili camæna conscriptæ. Non quod vel exiguam illorum partem hac ratione expungere me posse credam, sed potius ut pietati in Te meæ saltem hac publica & ingenua pro-fessione satisfacere aliquatenus contendam. Accipe igitur P. O. publicam hanc grata mentis tesseram pro tot tantisque in me collatis beneficijs, primitiasque hæc, quas primas meus edidit hortus, paterno adspice vultu. Quod si impetravero, quemadmodum confido, novum aliquod ad priorum cumulum hoc ipso accedere non dissimulo. Mei insuper erit officii Deum T. O. M. calidissimis compellare precibus, velit te nostrum, qui tuo præsidio indigemus, gaudio, omni felicitatis genere cumulatam quam diutissime supersitem conservare. Ita ex in-timis cordis penetralibus vovet

PARENTIS INDULGENTISSIMI

obedientissimus filius
ISAACUS WALLENIUS.

PRÆFATIO.

Quamvis omnia, ad salutem & vitæ honestatem scitu credituque necessaria, in S. pandectis tam plana & aperta sint, ut ab omnibus, qui sacris pio affectu legendis delectantur, cum utilitate & fructu legi possint; nihilo tamen minus in iis δυσσεμνεία καὶ δυσνόητα πῦα reperiuntur, adeo ut in eorum genuino sensu indagando nostri sapiuscule lippiant cæcutiantque oculi, & in arte hermeneutica parum versati velut in

Labyrinthis ac Mæandris quibusdam inextricabilibus haud raro oberrare sibi videantur. Hinc circa unum eundemque locum tot conspiciuntur expositionum turmæ, tot controversiarum trochleæ, ut magna sane opus sit cautione, ne in illud invehamur pelagus, ubi diversarum sententiarum Euripo facile possemus absorberi. Cumque hoc dictum Pauli puod præsentis opellæ præ se fert rubrum, inter vexatissima Sc. S. loca reperiatur, placuit, licet præstantissimi Viri in eo enodando laudatissima opera ante nos defudarint, illud nihilominus sub incudem & examen vocare, tenuesque ingenii vires in eruenta vera notione vocis κίσεως periclitari. Quod dum molimur, B. L. majorem in modum rogamus, velit lucubrationem hanc, pro ratione temporis angustis nimis circumscripti limitibus modulique ingenii molli brachio elaboratam, miti perstringere censura, sibi que persuadere, nos veritati magis, quam ornatui studere.

§. I.

Antequam ulterius progredimur sine ambagibus Apostolum in theatrum producimus, ita disserentem. Ἡ ἀποκαταδοκία τῆς κίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ὑἱῶν τῆ θεᾶ ἀπεκδέχεται, Rom. VIII : 19. Ubi vocabulum κίσεως Criticis evasit Eridos quoddam poemum. Patemur hoc in puncto & momento plurima sese nobis offerre sententiarum examina, adeo

deo ut cogitationibus tantum non incerti fere fluctuemus, quam cui præferendam censeamus. Alii enim, ut quasdam tantum opinionum & conjecturarum, quarum heic foecundissima datur seges, enumeremus, per κτίων angelos heic volunt intelligi: alii pro creaturis irrationalibus inanimatisque pugnant: alii homines heic nomine κτίσεως venire statuunt, qui iterum in duas abeunt partes, quarum una infideles, altera fideles per κτίων significari contendit. De singulis autem paucis dicendum, priusquam albus vel niger iis addatur calculus.

§. II.

Qui cum Origene ex veteribus & ex recentioribus Trillero bonos angelos heic intelligi putant, eorum opinio, licet plurimos nacta sit defensores, vel futilitate sua concidit. Sanctissimi enim Angeli, ut nulli vanitati ita nec corruptioni sunt obnoxii, unde nec ad illud adspirare dici possunt, quod constanter habent, quorum etiam beatæ sortis συστειάζειν καὶ συνωδίνειν v. 21, repugnat. Nec quis inde nobis cornua obvertat, quod angeli Ebr. 1: 14. dicantur πνεύματα λειτουργικά, adeo ut per καταστον καὶ δουλείαν indigitetur ministerium, quod hominibus præstant, ut volunt hujus sententiæ patroni. Summo enim gaudio fidelibus ministrant, adeoque hæc non potest dici δουλεία τῆς φθορᾶς, nec angeli huic εἶς ἐκόντες subiecti.

§. III.

§. III.

Sententiam illam, qua nomine *κτίσις* heic creaturæ rationis expertes atque inanimes intelliguntur, defendunt inter nostrates B. Lutherus, Chemnitius, Gerhardus alique plures, secuti veteres ecclesiæ patres Chrysostomum, Theodoretum, Hilarium cum pluribus. Ut autem suæ assertioni aliquam veri speciem concilient, dicunt creaturis mente destitutis actiones & proprietates, rationalibus alias competentes, tribui per aliquam Rhetorum figuram, quæ *προσωποποιία* appellatur. Sed nec hæc opinio, tot licet suffulta auctoritatis Colossis, nobis sese probat. Præterquam enim quod Apostolus dicit se *λογίζεσθαι* argumentando concludere v. 18. & v. 22. *οἶδαμεν*, qua similique voce in prosopopœiis nunquam usus est, sed in rebus certis & exploratis, Rom. VII: 14. VIII: 28. manifestum est Apostolo de iis creatis, ut reliqua taceam prædicata, hic sermonem esse, quæ *ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τιμῶν τῶ θεοῦ* liberandæ veniunt, quod cum in vitæ rationisque expertia nullo modo cadat, nec a prosopopœia, ut modo monui, quicquam sit præsidii, nil relinquitur aliud, quam hanc explicationem haud posse admitti. Aurem vero nobis vellit Chrysostomus, qui contendit particulam *εἰς* pro *διὰ* heic positam esse, adeoque Apostoli mentem esse, creaturam liberatum iri a servitute corruptionis propter libertatem filiorum Dei: Nec non Ambrosius, qui asserit particulam

lam *εις* hoc loco valere *εν* tempusque denotare, quo liberanda erit creatura. Sed uterque horum nodum in scirpo quærit. Quamvis enim lubenter concedamus particulum *εις* pro *εν* interdum in Sc. S. usurpari e. g. Act. VIII: 23. XIX: 22. XXIII. 11. Matt. II: 23. X.: 41. Mar. I: 9. aliasque significationes sustinere, inde tamen non sequitur, quod hoc in loco ita etiam debeat vel possit explicari. Præterquam quod *ἀπὸ* nunquam præcedat *εις*, ubi illud non significet terminum a quo, hoc terminum ad quem, ceu colligitur ex Gal. I: 6. ubi Apostolus miratur Galatas tam subito aversos esse, *ἀπὸ τοῦ κατέκρινον αὐτοὺς εἰς ἑτέρον εὐαγγέλιον*, ita cum dicit nos transformari *ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν* II. Cor. III: 18. Aut cum docet, quod sanguis Christi nos mundet *ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι* Ebr. IX: 14. nemo *ἀπὸ* aliter quam de termino a quo, nec *εις* aliter, quam de termino ad quem interpretatur. Cur igitur in simili plane constructione non ita exponerentur? Innuit itaque Apostolus creaturam liberandam esse, ita ut ad meliorem statum perducatur, & quidem gloriosæ libertatis Filiorum Dei particeps evadat, quod de creaturis irrationalibus & inanimis dicere absonum est.

§. IV.

In scenam itaque prodeant, qui per *ἡμῶν* homines ab Apostolo designari putant. Recentiores non-

nonnulli, sigillatim Nortonus Knatchbullus in animad. in h. l. p. 81. 82. Lightfootus in hor. Talmud. ad Mar. XVI: 15. aliique, de gentibus nondum conversis, sed profano adhuc cultui impurisque ritibus addictis, attamen ad libertatem Filiorum Dei evangelicam anhelantibus, creaturæ vocem interpretantur & per vanitatem idololatriam intelligunt. Sed nec illi rem acutunt. Quamvis enim gentiles Israëlitis oppositæ ab Ebræis vocabantur creaturæ, nec in S. S. inusitatum sit homines appellare creaturas, quibus etiam gentes annumerantur, conf. Mar. XVI: 15. Col. I: 23. non tamen possumus dicere totum mundum Ethnicum vanitati mentis suæ subiectum esse ἐκ ἐκείνης, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα. ἐπ' ἐλπίδι. Nec apparet quomodo ἐμφατικώτατα illa verba συνεαζήμε καὶ συνωδίνειν de gentilibus usurpare potuerit; nam non ingemiscunt, ut liberentur a servitute corruptionis in libertatem Filiorum Dei, nec ulla ratione de gentilibus inconversis prædicari potest, eos τὴν ἀπεκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ tam avide expectasse i. e. τὴν μέλλουσαν δόξαν, coelestem illam gloriam, quam in filiis Dei aliquando revelandam dixerat Apostolus v. 18. In cassum objicitur gentiles ex aliqua evangelii fama gloriam Filiorum Dei, post resurrectionem corporum revelandam, satis intellexisse, multo minus ardentissimis suspiriis & tam anxie eandem desiderare.

§. V.

Ex dictis patescit nec infideles per *κτίσις* heic intelligi posse. Eorum opinio, qui animas pie defunctorum ea voce significari statuunt sponte sua corrui. Pie enim defunctorum animas vanitati corruptionisque servituti adhuc subjici, illasque *οὐτεναζεν καὶ συνωδίνεν* nemo nisi male sanus dixerit. Et quomodo, quæso, beatorum animæ differunt a Filiis Dei qui libertatis gloriosæ æternæque participes facti sunt? v. 21, a quibus tamen creatura vanitati subiecta aperte distingvitur, quæ revelationem filiorum Dei demum exspectat v. 19.

§. VI.

Qui itaque dictum hoc de fidelibus agere credunt, eorum sententia nobis maxime ad palatum est. Huic addictus fuit B. Ittigius, qui in problemate exegetico de creatura gemebunda, proposito MDCC. ita scribit: Arbitror hoc Apostoli oraculum commodius exponi non posse, quam si per creaturas fideles intelligamus, cui & suo modo favet B. H. Müllerus, in der Apostolischen schlusskette Dom. IV. p. Trin. p. m. 198. Lat. 2. intelligens pios Christianos, qui sub potentia & vana tyrannorum servitute tunc temporis contra voluntatem suam tenebantur, tanto in odio habitos, ut

genuino Christianorum nomine haud insignirentur, sed pro vilissima indignissimaque terræ creatura haberentur. Hos sequitur Deylingus hoc modo scribens, ita profecto res est. Nihil aliud per *κρίσις* intelligi potest, quam fideles novique Christiani, qui maximam partem e gentilibus & aliqua ex parte e Judæis etiam, per evangelii præconium, collecti erant. vid. P. Iam observ. Sacr. XXXVIII. de creatura gemebunda. p. 155. Non tamen tam horum moti suffragiis, quam veritate sola, quæ ceterorum amicorum amicissima esse debet, nos nostrum etiam qualemcunque calculum huic addimus interpretationi. Nam prædicata, quæ heic creaturæ tribuuntur, in nullum alium aptius cadere possunt, quam fideles: quid enim de fidelibus magis prædicari potest, quam *ἀποκαταδοκία*, significans attentam & sollicitam expectationem. qualis est eorum qui stant capite arrecto, cum aliquem opperiuntur e longinquo venturum. Vim hujus significationis ipse etiam exprimit Apostolus quando *κρίσις*, cui v. 19. tribuit *ἀποκαταδοκίαν*, infraudat *συνωδιν*, una parturire, quoniam quæ parturit avidissime foetum suum expectat. Auget autem emphasin, quod Apostolus non simpliciter dicat creaturam expectare, sed pro genio linguæ Hebrææ ipsam creaturæ expectationem expectare, quasi tota creatura esset expectatio. Hanc vocem etiam Paulus suæ tribuit expectarioni Phil. 1: 20. scribens: *κατὰ τὴν ἀποκαταδοκίαν καὶ ἰληψία μν.* Ejusmodi desiderium, quamvis non voce *ἀποκαταδοκίας*, afflig-

assignatur fidelibus in aliis etiam locis Sc. S. ἀνά-
 κύψατε καὶ ἐπύρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύ-
 τωσις ὑμῶν dicit salvator. Luc. XXI: 28. προσδεχό-
 μνοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τῆς μεγά-
 λης θεῷ καὶ σωτῆρις ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ inquit Paulus, Tit.
 II: 13. & 2. Cor. V: 2, 4. tribuit illis vocem
 στενάξεν, quam huic creaturæ gemiscenti Rom.
 VIII: 22. assignavit. Si per ματαιότητα intelligas
 afflictiones, optime in fideles quadrat; quamdiu
 enim membra sunt ecclesiæ militantis, variis æru-
 mnis, miseriis & vexationibus sunt expositi. Ne-
 que hæc interpretatio abhorret a Scripturæ usu,
 quæ sub vanitate id omne comprehendit, quicquid
 in hoc orbe evanidum, caducum, inconstantia mi-
 seris atque corruptioni est obnoxium. Et quoniam
 non a peccato, ergo nec a vanitate, quæ suam
 originem peccato debet, sunt immunes. Quam ob
 causam nec deficit illis servitus corruptionis, quia
 externus homo per varias calamitates corrumpitur
 2. Cor. IV: 16. Immo, per mortem in cineres tan-
 dem redigitur. Hinc dicitur 1. Cor. XV: 43. Σπεί-
 ρεται ἐν φθορᾷ. Ex hac vanitate & servitute cor-
 ruptionis anxie liberari desiderat creatura, una
 cum iis, qui primitias Sp. S. acceperant, i. e. præ-
 stantissima dona, qui tunc temporis erant apostoli,
 nonnullique alii fideles extraordinariis Sp. S. donis
 instructi, v. 22, 22. ut quibusdam placet, vel quod
 alii malunt, qui primi ex Judæis & gentilibus e-
 rant conversi, quos a Paulo & reliquis Apostolis
 volunt per verba, καὶ ἡμῖς αὐτοὶ ἐν ταῦτοῖς στενάξομεν, di-
 stingvi,

tingvi. Nobis perinde est, quānam explicatio
prævaleat.

§. VII.

Vides ergo assertionem nostram duabus niti
Hermeneuticorum regulis, quarum prima (*)
talìa sunt subiecta, qualia permittuntur a suis præ-
dicatis. Altera (**) in propria & usitata verbo-
rum significatione persistendum, quamdiu non ma-
nifesta circumstantia textus, aut subiectæ materiæ
conditio aliæque urgens ratio ad impropriad signi-
ficationem descendere cogit. Hisce Hermeneutico-
rum regulis junctim sumtis, prædicata neque in
textu neque in contextu competunt creaturæ ra-
tionis experti, bene autem ratione præditæ & fi-
delibus, qui talia sunt subiecta, quibus omnia cre-
aturæ heic attributa prædicata assignari possunt,
nec urget necessitas, ut a verborum proprietate re-
cedamus, & ad *εἰρησυνήθειαν* figuram fugiamus.
Non enim est, quod objiciatur urgere necessitatem
tam ratione subiecti quam prædicati; Quia vox *ἄνθρωπος*
absolute & sine additamento in Scripturis de fide-
libus nuspiam adhibita legitur. Ubinam vero sola ir-
rationalis & inanimata creatura, hominibus exclu-
sis, *ἄνθρωπος* appellatur? plura autem loca in promptu
sunt, ubi vox *ἄνθρωπος* de solis hominibus usurpatur,
ut

* B. Pfeiffer in Herm. S. ad Cap. VIII. §. 5. can. CLVI.

** B. Bajer in Comp. Theol. Pos. Pr. Cap. II, §. XLV.

ut antea monuimus. Mar. XVI: 15. Col. I: 23. Præstat itaque locum Pauli nostrum de creaturis ratione præditi, quam ea destitutis, explicare, & quoniam prædicata irrogenitis non competunt, ea de solis accipere fidelibus. Ast oggeris, nos Sp. S. *καὶ γλῶσσαι* arguere, siquidem credentes sub nomine Filiorum DEI jam comprehenduntur utpote quibus creatura contradistingvitur. V. 23. Verum enimvero creatura certo modo differt a Filiis DEI, ea nim. ratione ut creatura significet fideles ecclesiæ militantis, per *ὁὐδὲ* autem *ἐ* *οὐδὲ* præcipue electi cives in cœlis intelligantur. Hoc patet ex v. 21. ubi *καὶ τὰ τέκνα ἐ* *οὐδὲ* sunt, qui gloriosa libertate in cœlis jam fruuntur, & *ὁδοσία* v. 23. non est adoptio hujus vitæ in numerum fidelium, sed *καὶ τὴν ἐλευθερίαν δόξης* in futura vita cœlesti, quam fideles expectant. Nec interpretationi nostræ nervos incidit, quod v. 22. dicatur *πάντων κτίσιν συσενάξαι καὶ συνῶδιναι*. Nam ex Logicis constat vocem Omnis non esse adæquatum universalitatis signum. Atque eadem ratione, qua *πάντα ἀνθρώπων κτίσις* I. Pet. II: 13. restrictivè ad magistratum sive regem sive supereminentem, omni jure explicatur, ita *πάντα κτίσις* heic restringi debet ad omnes & singulos fideles, non solum eos qui extraordinariis & præ aliis excellentissimis donis erant præditi, sed alios etiam hæc non possidentes. Ipse sane Apostolus per articulum, quem in hoc dicto voci *κτίσις* præposuit v. 19, 20, 21, 22. indicasse videtur, quod de illis tantum loquatur fidelibus, de qui-

quibus Paulo antea fuerat locutus, nempe de fidelibus, qui πνεῦμα ὑποθέστας acceperant v. 15. qui erant τέκνα & οἰοῦνται, κληρονομοὶ θεῶν, συγκληρονομοὶ Χριστοῦ v. 17. patientes cum Christo & cum eo conglorificandi. Ex hisce breviter allatis colligi posse existimaverim, Apostolum voce κλίσεως hoc loco intelligere κατὰ τὴν κτίσιν, quo titulo fideles insignit. 2. Cor. V: 17. Gal. XIV: 15.

§. VIII.

Animus quidem erat pluribus nobilem hanc materiam persequi aliaque contradicentium argumenta proferre, præsertim ea, quæ occurrunt in dissert. Philologico-Hermeneutica de objecto Paulini sermonis, Christo τῇ ἀποκαρτοδοκίᾳ τῆς κλίσεως &c. D:ni Sam. Gerlach, quæ mense Aug. A: 1733. sub Præf. Viri Magni D. D. Christ. Bened. Michaëlis Halæ Saxonum lucem vidit publicam; ubi non quidem directe prima specie videtur mihi adversari, quippe qui potius mecum, præcipue circa finem dissertationis, statuit per κλίσιν fideles e paganis potissimum intelligendos esse: quoniam tamen ἀποκαρτοδοκίαν Paulinam in Christum transmutat, idque ut obtineat, argumentum meum a prædicationis variis modis enervat, revera nobis contrarius censendus est; sed curta nimium supellex & festinata Typographi opera heic pedem figere jubet. Quapropter, alia forte occasione D. V. hac de re pluribus dicturi, hæc exigua prolata, candidæ bonorum censuræ commendamus.

Μόνον οὖν παρὸς τὴν ἐν τῇ ἐκδόσει.